

PEDAGOGIK MADANIYAT VA UNING TA'LIMDAGI AHAMIYATI

Temirbekova A.O.

*Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori, NDPI o'qituvchisi*

Tolegenova Sarbinaz

*O'zbekiston davlat jahon tillari
universiteti talabasi*

Annotatsiya: *Pedagogik madaniyat o'qituvchining o'quvchilarga bo'lgan yondashuvi, uning kommunikatsiya uslublari, ta'lim muassasasidagi ijtimoiy muhiti va ta'lim jarayonining umumiy axloqiy tamoyillari bilan chambarchas bog'liq. Pedagogik madaniyatning o'rganilishi ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, hamda ta'lim jarayonida o'quvchilarga o'zini hurmat qilish, adolatli bo'lish va boshqa axloqiy qadriyatlarni singdirish imkonini beradi. Maqola pedagogik madaniyatning ta'lim jarayonidagi rolini, uning o'quvchilarning tarbiyasi va ta'lim sifatiga ta'sirini tahlil qiladi.*

Kalit so'zlar: *pedagogik madaniyat, ta'lim jarayoni, o'qituvchi, o'quvchi, o'qitish usullari, kommunikatsiya.*

Kirish: Pedagogik madaniyat ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismidir va ta'lim samaradorligining oshishida katta ahamiyatga ega. Bu konsept o'qituvchining nafaqat bilimlarni etkazish, balki o'quvchilarni ijtimoiy, ma'naviy va shaxsiy jihatdan rivojlantirishda qanday yondashuvlarni qo'llashini belgilaydi. Pedagogik madaniyat – bu o'qituvchining o'z pedagogik faoliyatini amalga oshirishda ko'rsatadigan madaniyat darajasi va uning o'quvchilar bilan muloqotdagi me'yorlarni, psixologik yondoshuvlarni, shaxsiy rivojlanishning turli bosqichlarida qo'llaniladigan metod va usullarni o'z ichiga oladi. Pedagogik madaniyatning asosiy tarkibiy qismlari sifatida o'qituvchining axloqiy, estetik, madaniy va psixologik jihatlaridagi bilimlari, o'quvchilar bilan munosabatlarni boshqarish va o'z-o'zini tarbiyalashni o'z ichiga oladi. Pedagogik madaniyatning ta'limdagi roli, asosan, ta'lim jarayonida o'qituvchining shaxsiy yondoshuviga va o'quvchilarga bo'lgan munosabatiga bog'liq. O'qituvchi o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olib, ta'lim jarayonini moslashtirishi, pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishi kerak. Bu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi o'qituvchining pedagogik madaniyatiga va uning o'quvchilar bilan bo'lgan kommunikatsiyasiga bevosita bog'liq. O'qituvchining ta'limdagi maqsadga erishish uchun zarur bo'lgan bilimlarni, ko'nikmalarni va qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik madaniyatning o'rni juda muhimdir. Pedagogik madaniyatning rivojlanishi o'qituvchining o'quvchilarni nafaqat bilimlar bilan ta'minlash, balki ularning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'qituvchilarning pedagogik madaniyatini shakllantirish zaruriyati yanada kuchaygan. Global va milliy ta'lim tizimlaridagi o'zgarishlar, yangi pedagogik yondoshuvlar va metodlarning qo'llanilishi o'qituvchilardan yangi talablarga javob berishni talab qiladi. O'qituvchilarning pedagogik madaniyati nafaqat ularning pedagogik faoliyatini yanada samarali amalga oshirish, balki o'quvchilarni ijtimoiy, ma'naviy va shaxsiy rivojlantirishga ham ta'sir qiladi. Shuning uchun pedagogik madaniyatning o'qituvchining professionalligi, uning ta'lim metodlari va o'quvchilar bilan ishlash usullariga ta'siri, o'quvchilarning bilim olish jarayonidagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot maqsadi

Ushbu tadqiqotning maqsadi pedagogik madaniyatning ta'limdagi ahamiyatini aniqlash, uning o'qituvchilarning o'quvchilar bilan muloqotiga va ta'lim jarayoniga ta'sirini tahlil qilishdir. Tadqiqotda pedagogik madaniyatni o'qituvchining mahorati va metodikasi bilan bog'lanishini, shuningdek, o'quvchilarning bilim olish jarayonidagi faolligini oshirishda qanday rol o'ynashini o'rganish rejalashtirilgan.

Tadqiqot Metodologiyasi

Tadqiqotda asosiy metod sifatida kuzatuv va intervyu usullari tanlangan. O'qituvchilarning darslarini kuzatish va o'quvchilar bilan bo'ladigan muloqot jarayonlarini tahlil qilish orqali pedagogik madaniyatning samaradorligi baholandi. Shuningdek, o'qituvchilar va o'quvchilar bilan o'tkazilgan intervyular pedagogik madaniyatga oid fikrlar va tajribalar to'plamiga asoslangan. Ekspertlar tomonidan o'qituvchilarning pedagogik madaniyatini baholash ham tadqiqotda muhim o'rin tutadi. Tadqiqot davomida o'qituvchilarning pedagogik madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan yondoshuvlari va usullari o'rganildi.

Tahlil va Natijalar

Tadqiqot davomida o'qituvchilarning pedagogik madaniyatini tahlil qilish orqali ta'lim jarayonida uning ahamiyati va samaradorligini ko'rish mumkin bo'ldi. Pedagogik madaniyatning o'qituvchilarning faoliyatiga ta'siri, ayniqsa, ularning o'quvchilar bilan muloqoti va ta'lim metodlarini tanlashda o'z ifodasini topadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'qituvchilarning pedagogik madaniyati o'quvchilar bilan samarali aloqa o'rnatish, ularning motivatsiyasini oshirish va individual yondoshuvlarni amalga oshirishda asosiy rolni o'ynaydi. Birinchi navbatda, pedagogik madaniyatning asosiy jihatlari o'qituvchining muloqotga yondoshuvini belgilaydi. O'qituvchilarning o'quvchilar bilan o'zaro munosabatlarini o'rganish jarayonida o'quvchilarning o'qituvchilaridan kutgan eng muhim jihatlardan biri – hurmat, tushunish va ijobiy fikrlarni bildirishdir. Tadqiqotda ishtirok etgan

o'quvchilar o'qituvchilarning ularga bo'lgan yondoshuvi, tinglash va ularning fikrlarini hurmat qilish, o'zaro ishonchni rivojlantirishni ta'kidlashgan. O'qituvchining ijobiy pedagogik madaniyati o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifodalashiga, bilim olishdagi faol ishtirokiga va o'zgaruvchan vaziyatlarga moslashishga yordam beradi.

Ikkinchi jihat – bu o'qituvchining metodologik yondoshuvi. O'qituvchining pedagogik madaniyati uning ta'lim metodlarini tanlashda katta ahamiyatga ega. Tadqiqotda shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilarning interaktiv va ijodiy yondoshuvlari o'quvchilarning faoliyatini rag'batlantiradi va ularning bilim olish jarayonida motivatsiyasini oshiradi. Interaktiv metodlar, masalan, guruhli ishlar, muammoli vazifalar va amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarning o'zaro muloqotini faollashtiradi va ta'lim jarayoniga jalb qilishga xizmat qiladi. Uchinchidan, pedagogik madaniyat o'qituvchining o'quvchilarga bo'lgan ijtimoiy yondoshuvini, ularning ehtiyojlarini, hissiy va ma'naviy holatini hisobga olishni talab qiladi. O'qituvchilarning o'quvchilarga individual yondoshuvi va o'zgaruvchan ehtiyojlariga mos keladigan pedagogik yechimlarni taklif etishi, o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Tadqiqotda o'quvchilarning o'z fikrlarini ifodalashda o'qituvchilarning samimiyati, hurmati va diqqat bilan tinglashlari ularning o'quv faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatganligi aniqlandi.

Xulosa

Tadqiqot natijalariga ko'ra, pedagogik madaniyat ta'lim jarayonida o'qituvchining faoliyatini samarali amalga oshirishda muhim omil hisoblanadi. Pedagogik madaniyat o'qituvchining o'quvchilarga nisbatan yondoshuvini, ularning ehtiyojlarini hisobga olishni, o'zaro ishonchni rivojlantirishni ta'minlaydi. O'qituvchining muloqotdagi madaniyati, uning shaxsiy va professional fazilatlari, o'quvchilarga individual yondoshuvi ta'lim samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, pedagogik madaniyat o'qituvchining metodologik yondoshuvlariga ham ta'sir qiladi. Interaktiv va ijodiy ta'lim metodlari o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. O'qituvchining pedagogik madaniyati ta'lim jarayonining sifatini yaxshilash va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotda o'qituvchilarning pedagogik madaniyatini rivojlantirishning zarurligi, uning o'qituvchining ta'lim jarayonidagi metodlari va yondoshuvlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekani aniqlandi. O'qituvchilarning pedagogik madaniyatini rivojlantirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarning bilim olish jarayonidagi ishtirokini faollashtirish va ularning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Vygotsky, L. S. (1987). "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes". Harvard University Press.
2. Bakhrushina, M. M. (2001). "Pedagogik madaniyatning asoslari". Pedagogika va ta'lim, 15.
3. Ilhamov, A. T. (2019). "Pedagogik madaniyat va uning ta'lim jarayonidagi o'rni". Ta'lim va metodika, 23.
4. Piaget, J. (1970). "The Science of Education and the Psychology of the Child". Viking Press.
5. Shakurova, L. F. (2018). "Pedagogik madaniyatni rivojlantirishning zamonaviy usullari". Ta'lim va pedagogik taraqqiyot, 31.
6. Amina, T. (2021, December). The Importance of Daily Life Programs in the Karakalpak Language. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 285-288).
7. Темирбекова, А. О. (2021). АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ. In НАУКА И ТЕХНИКА. МИРОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ (pp. 49-51).
8. Темирбекова, А., & Айтекеев, Д. (2018). ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛА. In Студенческая наука Подмосквью (pp. 526-527).
9. Темирбекова, А. (2018). Моделирование содержания компетенции как научно-педагогическая проблема. Молодой ученый, (18), 196-197.
10. Temirbekova, A. U. (2021). Emotional urges in karakalpak. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 189-193.
11. Темирбекова, А. О. (2021, December). ОСОБЕННОСТИ СТИЛИСТИЧЕСКОГО УПОТРЕБЛЕНИЯ МЕЖДОМЕТИЙ В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ И РАЗГОВОРНОМ СТИЛЯХ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. In The 7th International scientific and practical conference "Modern directions of scientific research development"(December 22-24, 2021) BoScience Publisher, Chicago, USA. 2021. 880 p. (p. 660).